

הצבת גבולות לנוער המתמודד

– מאמר שביעי –

נכתב בס"ד ע"י
יהיאל פליסקין
מחבר ספר 'שתולים בבית השם'

להצטרפות לרשימת התפוצה
ולהארות ותגובות
דוא"ל: ymp803@gmail.com

א. האם ניתן להציב גבולות לנוער מתמודד?

אחד הנושאים שהורים רבים מתחבטים בהם, הוא: "האם ניתן להציב גבולות לנוער/ה מתמודדים?".
מצד אחד - הנוער המתמודד ידוע כעצמאי ודעתן, כזה שאינו מוכן לקבל שום הכתבות והגבלות, ויש חשש שכל נסיון להגביל אותם יגרור אחריו רק מריבות וכעסים.

ומצד שני - הנוער המתמודד יוצר לעתים מצבים שההורים מתקשים לעמוד בהם, או שהם מסכנים את שאר האחים שבבית.

נביא כמה דוגמאות - כולן מתוך המציאות, חלקן שכיחות למדי:

נער שהתמכר לאייפון רח"ל, והוא יושב באמצע הסלון וצופה בתכנים אסורים יומם ולילה. הוא גם מסכן את אחיו ואחיותיו הרואים אותו בקלקולו ועלולים בקלות להציץ ולהיפגע. וגם גורם להוריו עגמת נפש איומה, בראותם את בנם יושב בביתם, שעד עתה היה שמור מכל משמר, אזניו לא שומעות ועיניו לא רואות דבר, וכל כולו שוקע בביצה הטובענית. ואם מדובר בכמה אחים באותו בית, היושבים יחד ומעבירים מזה לזה וכו', זה כבר כמעט 'בית משוגעים'.

נערים שמשמיעים מוזיקה חילונית בקול בבית.

נער שסוחר בסמים מתוך הבית, כשיש סיכון שהמשטרה בסופו של דבר תגלה אותו ותפלוש לבית בכדי לערוך חיפושים וחקירות. וכמובן, אי אפשר לתאר את גודל המבוכה והבושה.

נער שמביא נערה לתוך הבית, ואף מרשה לעצמו להסתגר עמה בחדרו [היה גם מקרה שנערה הביאה בחור ערבי הביתה].

נערה שמהלכת בבית בלבוש שאינו מספיק עפ"י ההלכה, באופן שלעתים האב והאחים ממש סובלים מכך, ומעבר לכך - הדבר מהווה מכה אנושה לכל הצביון הרוחני של הבית. או שמהלכת כך בסביבת הבית, והשכנים מתלוננים על הפירצה.

הורים למשפחה ברוכת ילדים, המגלים בבוקר כי באישון ליל הבן יקיר שלהם הביא עמו חבר לישון בבית, ההורים אינם יכולים לסמוך על טיבו של החבר, יש בנות בבית, והחששות מובנים.

נער שמתחצף בגסות כלפי הוריו, ולפעמים יש מהם המשמיעים קללות או ניבולי פה, באופן שלא שייך להשלים עמו, בפרט אם זה גם בפני המשפחה המורחבת.

נער המרים יד על אמו ואחיותיו הגדולות, ומכה אותן מדי פעם, וההורים חוששים מלהעיר לו, שהרי "הוא נושר, והוא עלול לברוח מהבית".

די שכיח למצוא נערים מתמודדים שגונבים מהוריהם כסף או כרטיס אשראי [והיו אף מקרים של גניבת תכשיטים]. מציאות שלא שייך להשלים איתה¹.

נער שמשמיע שאלות באמונה או פקפוקים ביסודות הדת, בשולחן שבת או לאזני אחיו הצעירים. הדוגמאות הללו ודומיהן, אינן רק ענין לאניני הדעת, פשוט לא שייך לנהל בית יהודי בצורה כזו.

ב. אובדן תחושת ההורות בבית

ישנם עוד מצבים רבים, שאולי אינם כה דרמטיים כמו הדוגמאות הקודמות, אולם כשהם קורים, הם נוטלים מן ההורים את כל תחושת השליטה בבית. למשל:

בן המהלך בבית ללא כיפה לראשו. מעבר לכך שצביון הבית נפגם, הרי בכל פעם שהם רואים אותו הכאב מפלח את ליבם כסכין מלובנת. ובפרט אם הם בעלי תשובה, הכאב שלהם כפול ומכופל, שהרי מהמקום הזה הם הגיעו, וכשבנם מהלך לעיניהם גלוי ראש, הוא כאילו מחזיר אותם אחורה. קשה להסביר את הכאב למי שאינו קרוב אל המקרה.

התופעה הפושטת של נערים המכניסים כלב לחצר הבית, כשהוריהם לא באמת מסכימים לכך, אך לפעמים חוששים מעימותים עם הבן. גם אם הכלב לא מפחיד אחרים (ובדרך כלל הוא כן...), זהו אובדן שליטה על הבית.

מעשה בבת שהודיעה להוריה עם כניסת השבת, שהיא הזמינה אליהם הביתה חברה (-אותה חברה שמלמד אותה את כל השטויות) לסעודת ליל שבת. נכון, היא לא מונעת מהם לערוך את הסעודה כרצונם, ומכל מקום זו תחושה נוראה של אבדן סמכות הורית.

לעתים אני שומע מחנכים המתבטאים בזלזול כלפי הצער של ההורים, כאומרים: "מה הבעיה, שישבלו קצת. אז מה אם הם חלמו על ילדים עילויים? שיוותרו, וזהו". או: "קשה להם רגשית עם זה? שיקחו כדורים"

¹ ישנם מקצת מחנכים האומרים ש"צריך לשתוק ולהכיל את הגנבות, כי זה יעבור עם הזמן". אבל לדעתי זו דעה אבסורדית ומקוממת במיוחד! איך שייך לחיות כך, כשההורים במצב כלכלי דחוק, וכשהם באים להוציא מהארנק את ה-500 ש האחרונים עבור צורך דחוף, הם מגלים שהכסף איננו, ומבינים שבנם המתמודד גנב אותו ל'צרכי' בילוי ושאר מרעין בישין, או שמספר האשראי שלהם ינעקץ פעם אחרי פעם על ידי בנם, בזמן שהאבא אברך שמחתן ילדים וכל שקל הוא יקר המציאות עבורו. לפי אותה דעה 'ליברלית', מוטל על ההורים רק לשתוק, ולחכות כצאן לטבח שהבן יעשה להם את זה שוב ושוב. אני מתקשה להאמין כשאזני שומעות את הדעות הללו.

(כאילו שזה כפתור קסם שפותר בעיות). או: "מה אכפת להם בכלל מה יאמרו? יותר חשוב להם השכנים מהילד?" (באמת, למי בכלל אכפת מה יאמרו, ממש לאף אחד...).

הבעיה בגישה הזו, שהיא חד-מימדית, ולוקחת בחשבון רק צד אחד מתוך מכלול שלם. כלומר, כולם כבר יודעים שהנערים המתמודדים הם מסכנים ואומללים, והם זקוקים ליחס חומל ומתחשב במיוחד. נכון. אבל מרוב דאגה לנערים אלו, עלולים להתמקד אך ורק בטובתם של הנערים, ולהזניח ולהתעלם מכל שאר המעגלים האנושיים שמסביב - ההורים, האחים, המשפחה המורחבת, והקהילה.

אך מי שלומד את הסוגיא ביתר עומק, מבין שכל סביבת הנער המתמודד עוברת אף היא התמודדות קשה מחמתו, ועלינו לסייע גם להם לעבור את הגשר בשלום. לא רק בשבילם, אלא גם בשביל הנער עצמו. גם הוא זקוק להורים חזקים ולקהילה איכותית מסביבו, כדי שגם בזמן שהוא עובר סערות בלב ימים, יהיה לו עוגן כלשהוא סביבו, ולשם גם יוכל לחזור בבא העת.

לשם כך עלינו לחתור לגישה מאוזנת, שלוקחת בחשבון גם את טובת הנער המתמודד, וגם את שלמות המשפחה והקהילה. כמובן, הכי קל להקצין ולתפוס צד אחד, ואילו כדי לחפש את האיזון צריך להשקיע חשיבה, שיקול דעת וגמישות, וזה כבר יותר מורכב.

ובכן, הבה נמקד את העדשה לרגע בהורים היקרים. הקושי הרגשי והרוחני העובר עליהם עלול להרוס את חייהם. כשלפעמים כדורים לא מרגיעים, טיפולים רגשיים לא עוזרים, ו'צרת רבים' אינה מנחמת. חלק מהם אינם טועמים טעם במאכלם, ולא מצליחים לישון בלילה, ולא לתפקד נורמלי בעבודה או בכולל. חייהם אינם חיים, ויש מהם שאף מבקשים את נפשם למות. אינני מגזים בכלל, ואולי אני אף ממעט בתיאור הבעיה, אשר אינני מוצא די מילים לתארה.

מעשה ושוחחו יחד שתי אמהות, אחת ששיכלה את בנה ל"ע, והשניה שבנה ירד מהדרך. אמרה האם השניה לראשונה: "הייתי מעדיפה להתחלף איתך, היה לי הרבה יותר קל לשכל ילד, מאשר לראות אותו במצבו הנוכחי". כמובן, קל מאד לעומד מבחוץ לשפוט את האם הזו, ולנוזף בה על דבריה. אבל כל בעל לב ירגיש ויבין כי הצער מחורר את ליבה ככברה, וכבר אין לה מקום להכיל את הכאב.

ואמנם, איננו יכולים לפתור להם את כל הבעיות. אולם כאשר הם מוסיפים ומתלוננים גם על איבוד תחושת השליטה המינימלית בבית, אסור לפטור אותם בתשובות של מה בכך, כי כשהצער גדול כל כך, אזי התוספת של תחושת אובדן השליטה, היא לפעמים הקש ששובר את גב הגמל. וכפי שאמר לי אבא לנער כזה: "כשהבן שלי היה גר בבית, בן חילוני בבית חרדי, והיינו צריכים להסתדר איתו, הייתי חצי בן-אדם. אבל אם היו אוסרים עלי אף להציב לו גבולות מינימליים, לא הייתי יכול לחיות כלל".

בנוסף, זה פוגע בשלום הבית, כי ברוב המקרים ההורים מאשימים זה את זה באובדן השליטה בבית, "הכל בגלל שאתה מוותרת/לי".

בנוסף, ההורים מאבדים את הסמכות גם כלפי שאר האחים והאחיות בבית, שעדיין הולכים בתלם, והתוצאות עלולות להיות חמורות.

בנוסף, ההורים עלולים להרגיש שהם שפוטים לשבט ולחסד על ידי בנם [או בתם] המתמודדים, כפי שאמרה לי אם אחת: "בעבר, הבת שלי היתה צריכה לבקש ממני רשות לעשות דברים, היום הגענו למצב שאני צריכה לבקש ממנה רשות על כל דבר, ואף להתנצל בפניה אם עשיתי דבר שלא כרצונה".

והבעיה הגדולה היא, שהנער פעמים רבות אינו 'מלך חסד', כי מכיון שהוא עצמו במצוקה, הוא לא שם לב מה הוא עושה לאחרים, והוא מתנהג עמהם בדרך כלל ללא רחמים וללא כבוד. ואינני רוצה להשתמש במילה 'אכזריות', למרות ששמעתי אותה מהורים לא פעם בהקשר הזה.

וגם אם הבעיה היא "רק בושה", זה בכלל לא "רק". הרי המלבין פני חבירו ברבים כאילו שופך דמים, האם אכן נרשה לעצמנו לומר "מה כבר קרה, הוא רק שפך את דמם מאה פעמים"?

יש עוד הרבה סיבות מדוע אין זה נכון שהורים יאבדו שליטה על הבית. לדוגמא, ישנו בית בו הבנים המתמודדים 'כבשו' חצי מהקומה העליונה של הבית, והם מכניסים לשם חברים, עיתונים, וכל דבר שירצו בלי שום תיאום או בקרה של ההורים. ההורים בקושי נכנסים בכלל לאיזור שלהם. ואיך נודע לי על כך? כי פנו אלי הורים, שבנם עבר לגור באותה 'אוטונומיה' בחסות חבריו בני הבית, וכך הוא מצא שם מפלט במשך חודשים ארוכים, כשהוא נהנה מאש"ל מלא, ואיננו צריך לא לעבוד ולא ללמוד ולא לתת דין וחשבון לאף אחד. כאשר הוריו פנו להורים בעלי הבית, הם השיבו: 'מצטערים, אין לנו שליטה על מה שקורה בחלק הזה של הבית'...

בקיצור, אין סוף למצבים המעוותים שעלולים להיגרם מהעברת השליטה בבית מההורים לנערים המתמודדים.

ועוד בעיה גדולה בגישה ה'אין גבולות' היא, שהנהגה זו היא נגד הטבע האנושי, כמבואר בגמרא (מגילה דף יב ע"א) על הפסוק וַיִּשְׁלַח סְפָרִים אֶל כָּל מְדִינֹת הַמִּלְכָּד אֶל מְדִינָה וּמְדִינָה כְּכַתְּבָהּ וְאֶל עַם וְעַם כְּלָשׁוֹנוֹ לְהִיזֹת כָּל אִישׁ שֶׁרָר בְּבֵיתוֹ וְגו' (אסתר א, כב) שכל האומות לעגו לאחשורוש, מדוע הוא צריך לשלוח מכתב על זה, הרי אפילו 'קרח' [-איש פשוט, שמקצועו אריגה] שולט בביתו שלו. על כן, כשהורים מנסים לוותר לגמרי על השליטה בבית לטובת ילדיהם המתמודדים, המצב לא יכול להחזיק מעמד הרבה זמן, הם מפתחים כעס פנימי על הילד ו'מתפוצצים' בתוך עצמם, עד שמגיע מצב שהם מתפרצים על הילד באופן נוראי, ואף מרימים עליו יד להכותו. וזאת משום ששנוייה לקיצוניות אחת מביאה לקיצוניות שניה, כמו קפיץ שמתחם אותו ובסוף הוא חוזר למקומו בעוצמה יתירה.

ג. איך להציב להם גבולות

ובכן, גבולות צריך לשים, אבל השאלה היא איך. אין הדבר פשוט כל כך, ובעיקרון צריך יעוץ אישי לכל מקרה בפני עצמו. ומכל מקום אכתוב כאן עקרונות של שיטה יעילה להטלת משמעת למתמודדים, אשר לאור נסיוני ונסיון חברי, היא יעילה מאד, וממש לא מרחיקה את הנערים הללו מהבית או מהלב. ננסה לכתוב את השיטה, צעד אחר צעד.

התנאי הראשון להטלת משמעת לבני הנעורים, הוא שיהיה יחס כללי של יכבוד וידידות בין ההורים לבינו, ואף אם יש מדי פעם מתחים כלשהם, אך שהיחס הכללי יהיה אוהב ומכבד, ורק אז יש סיכוי שהוא יקבל משמעת. וכפי שאמר אחד הבחורים: "לאבא שלי אין שום קשר איתי, הוא אף פעם לא מפטפט איתי ולא מתעניין בי, ופתאום כשאני עושה משהו שלא מוצא חן בעיניו הוא מעיר לי, אז למה שאקשיב לו?". ובכן, **לא שהנער הזה צודק, אבל אנחנו צריכים להיות חכמים**. כי זו המציאות, שאם אין כבוד וידידות, לא יהיה שום ציות.

כשמדובר בנערים מתמודדים, יש להטיל משמעת רק לגבי 'קוים אדומים' הפוגעים **פגיעה חמורה בבני הבית או בצביון הבית**, כגון: אלימות וגניבות בבית, חילול שבת בבית, לבוש בלתי הולם בבית, חברים או חברות לא מתאימים בבית, שימוש באיפון בבית בפני אחרים (ושאר הדוגמאות שהובאו לעיל) # ולכן, אין להעיר לו הערות אישיות הנוגעות להתנהגותו האישית, כגון מה שעושה כשמסתובב בעיר וכד', אלא רק על דברים שעושה בבית, שהם פוגעים בנו ישירות.²

המטרה העיקרית שלנו בהטלת המשמעת, היא להגן על בני הבית שלא ייפגעו מהתנהגותו של הנער, בעיקר באופני הפגיעה הבאים:

1) אם ע"י שעלולים להתקלקל ממנו (כגון איפון).
2) או שזה מחריב את צביון הבית (כמו חילול שבת בפרהסיא בבית).
3) או משום שזה מבייש ומצער אותם במיוחד שהוא מתנהג כן בפניהם (כגון שמחזיק כלב בחצר הבית).
4) או שהוא פוגע בהם פיזית או משפיל אותם מילולית.

אם הנער עובר על אחד מהקווים האדומים, אזי בשעת מעשה לא כדאי להגיב לו כלום, אלא יש לנסות להתחמק מהבעיה בדרך עקיפה. **משום שבשעת מעשה, כמעט כל הערה תעורר כעס ומתיחות ולא תועיל כלום**. לדוגמא: אם הנער צופה באיפון בסלון עכשיו, אין להעיר לו מיד בשעת מעשה, ואם אנו חוששים על אחיו הקטנים, אפשר לשלוח אותם בינתיים לסבתא וכד' כדי לעקוף את הבעיה באופן זמני.

לפני שמגיבים, כדאי לחכות לפחות שתיים לאחר האירוע, כדי שירגעו הרוחות. מצד שני לא כדאי לחכות יותר מאשר יום-יומיים, כדי שהענין לא יישכח.

בכל הזמן שעובר בין האירוע לתגובה, כדאי מאוד להיות נחמדים אליו ולתת לו יחס חם ואוהב. דווקא על ידי זה יש יותר סיכוי שיקבל אחר כך את המשמעת!

כאשר מגיבים, אין להעיר לו בפני אחרים, כדי שלא יתבייש, אלא רק ההורים המעירים והוא.

אין להעיר לו על כמה נושאים יחד, אלא כל פעם רק הערה אחת בודדת.

ההערה צריכה להיות קצרה מאד, לא יותר מדקה-שתיים. אין להיכנס לויכוחים או לטיעונים או לשכנועים, כי בדרך כלל מה שהוא לא מוכן לקבל בשתי דקות, הוא גם לא יקבל בשתי שעות.

ההערה תכלול שלשה חלקים: 1) הקדמה מדוע אנחנו מעירים לו. 2) לומר לו מה שעשה. 3) לומר לו מה הדרישה שלנו.

לדוגמא: "מוישי היקר, אנחנו לא רוצים להתערב לך בחיים, אם אתה בוחר להשתמש באיפון זו בחירה שלך, אבל מפריע לנו שאתה משתמש בזה בבית, ולכן כדי שנוכל לחיות יחד בשלום, עליך לכבד את הבית ולא להשתמש באיפון בבית".

או למשל: "חני היקרה, אנחנו לא רוצים להתערב לך בחברות, אם בחרת כחברה את פלונית אלמונית זו הבחירה שלך ואנחנו מכבדים אותה, אבל לא מתאים לנו שהיא מגיעה לבית שלנו בלי תיאום מראש איתנו. אז מהיום אל תביאי אותה מבלי לתאם איתנו מראש".

אם הילד נכנס לבית בלי כיפה, כדאי לחכות לפחות שלש שעות כדי שיפוג הכעס הראשוני, ואז לקרוא לו ולומר לו בשלוות נפש: "יענקי חמודי, אנחנו ממש לא רוצים להתערב לך בחיים, הקב"ה נתן לכל יהודי בחירה אם לשמור מצוות או לא, אבל כשאתה מסתובב **בבית שלנו** בלי כיפה זה פוגע בנו מאד. אז בבקשה ממחר [לא לדרוש קיום מיידין] עליך לחבוש כיפה בבית".³

² מהי הגדרת המושג "בית" לענין זה? קצת מורכב. א] לעתים גם הבנין או הרחוב שבו אנו גרים, ואפילו שלשה רחובות סמוכים לו, יכול להיחשב כבית לענין זה, אם זה פוגע פגיעה ישירה בבני המשפחה שבנם [או בתם] מתנהגים כך בסמוך ונראה לבית. ב] אם בני המשפחה יוצאים יחד לשמחה משפחתית או לטיול, למשל, אזי מה שהוא עושה בנוכחותם גם עשוי להיחשב ל"בבית", כי כעת המשפחה נמצאת כאן. ג] לעתים גם התנהגויות שונות בבית הסבא והסבתא או הדודים, עשויות להיחשב כ"בית" לענין זה.

³ במקרה של גניבה, התגובה המומלצת קצת שונה. העצה שנכתוב מאד לא נעימה לביצוע, אבל הכי נקיה ויעילה שיש. אם ברור לכם שהוא זה שגנב, גם אם הוא לא מודה בכך, קיראו לו שניכם, אל תשאלו אותו שאלות ואל תחכו להודאה. פשוט אמרו לו בצורה הכי ברורה בעולם: אתה לקחת מהארנק 500 ₪ הבוקר. אנחנו דורשים ממך להחזיר את זה תוך שעה. ותנו לו מבט ישר לתוך העיניים כ-10 שניות. אם הוא מכחיש, חיזרו על מה שאמרתם שוב, בטון

החליטו מראש, שאתם לא נכנסים איתו לעימות בשום אופן. יהיה מה שיהיה, אתם תסיימו את השיחה תוך 2 דקות לכל היותר, ומבלי לכעוס עליו או לצעוק עליו. לעומת זאת, אם לא תחליטו מראש בהחלטה חזקה, **כמעט בטוח** שתצא מזה מריבה גדולה, וכל העסק לא ישתלם כלל.

גם אם הוא לא מראה לנו שהוא מוכן לקבל על עצמו את דרישתנו, לא צריך להתרגש מכך. יש מקרים רבים בהם הוא אמנם לא מראה זאת, אך בכל זאת הוא לא יחזור על הטעות פעם נוספת.

אם הוא כן חוזר ועובר על אותו 'קו אדום' פעם נוספת, גם אז לא צריך לצאת מהכלים. פשוט יש להגיב אותו דבר בדיוק כמו בפעם הראשונה. כלומר, בשעת מעשה לשתוק, ואחר כך לקרוא לו בצינעא ולומר לו שוב את אותו נוסח, פחות או יותר.

רצוי לחזור על הטקס הזה אפילו עשר-עשרים פעמים, כל פעם שהילד עובר על הכלל [אבל לא יותר מהערה אחת ביום!], עד שתראו שהוא מתחיל ליישם. צריך עבור זה המון סבלנות, אבל זה משתלם.

אין חובה שהוא יבין את ההגיון שבדרישה שלכם, כי בדרך כלל אם הוא לא מבין, זה בגלל שהוא בחר שלא להבין. מספיק שידע שאתם עקביים ועומדים על דעתכם בנחישות.

חשוב מאד מאד **לשמור על כבודו בתכלית השמירה**. לא לכעוס עליו, לא לשפוט אותו כאילו שעשה מעשה אסור, לא להטיף לו מוסר, לא לשאול אותו איך העיז לעשות, או מדוע עשה זאת. אם מתערב כאן אפילו משהו של פגיעה בכבודו, אזי כל העסק איננו שווה, ורק יזיק מאד. כאמור, יש להגיד לו רק מה הוא עשה, ומה אנו דורשים שיעשה, ותו לא.

חשוב מאד לשרד לו את המסר, כי מטרת הגבולות אינה להחזיר אותו בתשובה או למנוע אותו מעבירות, משום שזהו יסוד מרכזי לגבי נוער מתמודד: אין לנו אפשרות לבחור בטוב במקומו, כח הבחירה שלו נתון בידי בלבד, ורק הוא זה שיבחר בין המצוות לעבירות. **אנחנו רק דורשים שינהג באופן מינימלי של כבוד לבית**, וזהו עיקרון שאפילו חילונים מבינים אותו פעמים רבות.⁴

ד. מה תהיה התוצאה מהצבת גבולות בדרך זו?

ובכן, במהלך השנים הדרכתני מאות הורים לבני נוער בדרך זו, כאשר רבים מהם הורים לבני נוער מתמודדים. ומה היו התוצאות? **ברוב המקרים, ההורים אכן הצליחו להציב גבולות!** למרבה הפלא, הנערים למדו לכבד את ההורים ואת הבית, ולשים לעצמם כמה גבולות מינימליים.

אולם גם במקרים בהם הנערים לא הצליחו ליישם את הגבולות, עדיין **לא קרה מכך כל נזק ב"ה**. הנערים לא הסתכסכו עם ההורים, ובודאי שלא ירדו מן הדרך או עזבו את הבית בגלל זה. מדוע? פשוט ביותר: אם נוהגים כפי שכתבתי, ושומרים על הכבוד שלהם בתכלית השמירה, ומודיעים להם שאין לנו שום כוונה להתערב להם בחיים אלא רק להגן על עצמנו, ומחליטים מראש להימנע בכל מחיר מויכוחים, מריבות והשפלות, הרי שאין בכך שום סיכון. מקסימום הילד ירטון קצת, לא נורא. מרטינה כלשהיא עדיין לא עוזבים את הדת. שהרי כלל גדול הוא, שלמריבה צריך לפחות שני אנשים. ואם אנחנו לא רבים אותו, אלא רק מודיעים לו בדרך כבוד את הדרישות הבסיסיות של הבית, לא שייך שתצא מכך מריבה. לכל היותר אם ירצה מאד לריב, הוא יכול לריב אולי עם עצמו, איתנו הוא לא יצליח לריב גם אם ירצה, פשוט כי החלטנו מראש שלא תהיה כאן מריבה!

וכן שמעתי מהרה"ג ר' חיים זאב מילצקי שליט"א ראש ישיבת רש"י, כי אם ההורים מעירים לנער המתמודד לאחר מעשה, ובדרך כבוד, ומדגישים שהם לא מעוניינים להתערב לו בחיים האישיים אלא רק דורשים כך וכך בכדי להגן על הבית, זה בסדר גמור, והילד לא אמור להיפגע בכלל.

אולם חובה להדגיש! שכל זה דווקא אם עושים זאת נכון, שזה לכל הפחות להקפיד על כל מה שכתבתי בסעיף הקודם. למעשה, צריך לכך הדרכה יותר נרחבת, אותה אני מעביר בסדנאות ובפגישות פרטיות, ולכן קצת קשה לי לקחת אחריות על התוצאות ממאמר זה, וכולי תקווה שלא תצא תקלה מתחת ידי.

על כל פנים, הנני נותן סימן ברור מאד מתי יוצאת תקלה, ומתחנן להורים שיעצרו ברגע הנכון. הענין פשוט ביותר: באותו רגע בו מתלקחת אש של ויכוח, מריבה או השפלות בין ההורים לילד, זוהי התקלה הכי גדולה. **אם הגעתם בטעות למקום הזה - אנא, עצרו את השיחה מיד!** אפילו באמצע מילה! אם אין לכם דרך אלגנטית לסגת מהויכוח, שנו מפני השלום, ותאמרו שיש לכם עכשיו שיחת טלפון דחופה/כאב ראש/נשרפה חביתה/או כל תירוץ הגיוני או לא, העיקר שהשיחה ההרסנית הזו תפסיק, ומיד. כי ממריבות עם נערים כאלו לא תצא שום תועלת, אלא רק נזק עצום, עד כדי להרחיק אותם לגמרי מן הדת.

קצת יותר גבוה, ושוב מבט לתוך העינים. בזה הסתיימה השיחה, אין צורך להיכנס איתו לויכוחים או מו"מ. עדיף שתפנסו לעיסוקיכם השוטפים.

ומה תהיה התוצאה? בחלק מהמקרים, הוא אכן יחזיר לכם את הכסף [או מה שנשאר ממנו] ובחלק לא, אבל לאחר שתגיבו כך על שתי גניבות, שוב לא תהיה עוד גניבה למשך תקופה. [בנוסף, חייבים לאתר את שורש הבעיה שגרמה לו לגנוב, ולטפל בה ביסודיות, ואכמ"ל].

⁴ במאמר המוסגר נציין, שלמעשה יש גם תועלת לנפשו של הנער, בכך שהוא מקבל איזה שהוא גבול, והדבר מועיל לבריאותו הנפשית ועוזר לו לפתח שליטה עצמית. אבל אסור להגיד לו את זה בשום פנים ואופן, כי זה יהרוס את הכל, ואפילו מומלץ לא לחשוב על זה הרבה [הם קוראים את המחשבות שלנו].

ה. דעת גדולי התורה בנושא זה

כאשר הצעתי את עיקרי הדברים לפני הגאון רבי משה הלל הירש שליט"א ראש ישיבת סלבודקה (ה' אדר תשע"ח), אמר שאם זו המציאות שכאשר ממתנינים לנער המתמודד לאחר שעת מעשה ומצווים עליו בנימוק שזה מפריע לבית אזי הנער מקבל את הדברים או שכועס קצת ואחר כך נרגע – אזי אכן ראוי להטיל עליו גבולות באופן זה. [אך הוסיף ואמר, שלא תמיד זה כך, ויש מקרים בהם הנער עלול להגיב תגובה קיצונית כגון לברוח מהבית וכד', ואז צריך לשקול את הענין].

כשהצעתי את עיקרי הדברים לפני מרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א ראש ישיבת פוניבז' (ג' אדר תשע"ח), אמר שאם הנער המתמודד עושה דברים שמפריעים מאד לבית, אזי בשעת מעשה אין להעיר לו כלום, כי זה לא יועיל, ברם לאחר מעשה אפשר לקרוא לו ולבקש ממנו בדרך כבוד, ובאופן שיבין את טעם הבקשה, שלא לעשות זאת שוב, אך אין לצוות עליו, כי זה לא יועיל כלום. [ומה שאמר מרן שליט"א בסרטון שהופץ ברבים, שאין להעיר לנערים המתמודדים כלל, כנראה שהתכוון לשעת מעשה].

והכנסתי את השאלה קדם מרן הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א ע"י נכדו רבי אריה קניבסקי שליט"א (י' אדר תשע"ח), והשיב: אין בזה תשובה אחת לכולם, הכל לפי הענין, וזה תלוי לפי הבית ולפי הבחור.

ולמעשה נראה כי אלו ואלו דברי אלוקים חיים. יש מקרים רבים בהם ניתן לדרוש מהנער, וכפי שכתבנו - הענין עובר בשלום, ואדרבה מועיל מאד (וכמשתמע מדברי הגרמ"ה הירש שליט"א). אמנם יש מקרים מסוימים בהם אם נדרוש בדרך של דרישה, זה לא יועיל ואף יזיק, ואז צריך לפעול בדרך של בקשה (כדברי הגר"ג אדלשטיין שליט"א). וראה הערה⁵.

אכן חשוב לציין, כי יש גם מצבים מסוימים בהם ניצבת לפנינו 'פצצה מתקתקת' ואז אין לנו ברירה, ואם לא הולך בטובות - יש לדרוש במפגיע גם אם הבחור ייפגע מכך, כפי שסיפר בדרשה הגאון רבי יעקב מאיר זוננפלד שליט"א, מרא דאתרא רכסים: סיפר לי אחד מהרמ"ם בישיבתנו, שהוא ישב באוטובוס הנוסע מרכסים כקו מהדרין, כשלפניו ישב נער שלדאבוננו נשר מהמסגרת, כשראשו תקוע באייפון, ורואה בו סרטים אסורים, לפתע נעמדו לידו שני ילדים טהורים, שהסתכלו בסרטים, הוא ניגש במהירות לאם הילדים, ומספר לה על מה שהילדים שלה רואים, היא כמובן נחרדה, וניתקה אותם במהירות מאותו נער, לפני שהילדים שלה יפלו לבאר שחת. כשנשאלתי מה צריך לעשות במקרה כזה, ענית, שיש לגשת לאותו נער, ולבקש ממנו בשקט, שיואיל בטובו לסגור את האייפון, כשהוא יושב באוטובוס המיועד לציבור חרדי, ואם הוא לא ייענה לבקשה, צריך לומר באופן ברור ובקול רם, לכל מי שיושב לידו, שאסור לשבת כאן, עכ"ד הרב זוננפלד (עלון 'המהפכה הקדושה בתנופה', אדר תשע"ח).

ו. ומה אומרים הנערים המתמודדים עצמם?

להשלמת התמונה, פנית אל 'חתני השמחה' בעצמם, ושאלתי כעשרה נערים מתמודדים, בכל מיני מצבים (כולל בחורים ששומרים רק את יום כיפור בלבד, יה"ר שיחזרו בתשובה שלמה בקרוב), "האם לדעתכם הוריים יכולים להציב לכם גבולות בכל מיני עניינים דתיים שפוגעים בבית?".

רובם ככולם השיבו לי אותה תשובה, כל אחד בסגנונו: "אם אנחנו מרגישים שההורים מנסים להשתלט עלינו, להתערב לנו בחיים, 'לחנך' אותנו, או למנוע אותנו מעבירות - לא נקבל את דבריהם. אולם אם ההורים מגיעים רק ממקום של להגן על הבית או לכבד את ההורים - זכותם המלאה של ההורים לדרוש, ואנו נשתדל לקיים את הדרישה, גם אם זה לא כל כך נח לנו".

היה אפילו בחור מתמודד אחד, שהדרכתני את הוריו כיצד להציב לו גבולות בבית, ופעם ברגע של אמת הוא אמר לאמו: "אמא, אני מעריך אותך שאת יודעת לעמוד על העקרונות שלך!".

⁵ מנסיוני, רוב המקרים בהם הנער מגיב באופן קיצוני, הוא מחמת שההורים לא דיברו אליו נכון, כגון ששידרו לו במהלך השיחה ש'הוא לא בסדר', או שאמרו לו מילים פוגעות, או נקלעו לויכוח סוער, או שניסו להחרים לו חפצים וכד'.

אמנם, היו גם מקרים בודדים, בהם ההורים פעלו באופן הכי נכון, ומכל מקום הנער הגיב באופן קשה לדרישה, כשברך כלל מדובר בנער בעל אופי קשה במיוחד. באותם מקרים שראיתי שזה קורה פעם ופעמיים, אזי הדרכתני את ההורים לעבור לדרך של 'בקשה', אך גם אז לא היה מדובר ב'בקשה' כפשוטה, אלא בסוג של דרישה עדינה, שחזרת על עצמה בעקביות פעם אחר פעם, אפילו במשך תקופה ארוכה, עד שהבחור נכנע וקיבל את ה'בקשה'. וברוך ה' גם במקרים אלו, נשמר קשר מעולה בין ההורים לבין הבחור. ואדרבה, לאחר שקיבל את הדרישה, הקשר עוד הלך והתחזק.

והגאון רבי דוד מורגנשטרן שליט"א, מרבני שכונת רמת שלמה בירושלים, אמר לי כי אחד המדדים העיקריים לענין זה הוא טיב הקשר בין ההורים לבנם המתמודד, שככל שיש ביניהם יותר קשר טוב והבנה הדדית, יש יותר מקום לדרישות משמעות בסיסיות שנועדו להגן על הבית, ויש יותר סיכוי שהילד יקבל את הדרישות.